

ilerlemektedir.

Ermenistan, Karabağı elbette kaybetmek istemezdi. Savaşla, soykırımla aldığı toprakları bir operasyonla terk etmek zorunda kaldığını ise kabullenme eğilimindedir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1993te kabul ettiği 822, 853, 874 ve 884 sayılı kararlar da bu toprakların Azerbaycana iadesini gerektirmektedir. Karabağın Azerbaycanın egemenliğine dönmesini kabullenmek istemeyenler ise Ermenistan yönetiminden ibaret değil. Özellikle Fransa ve ABD, Azerbaycanı 13 Eylül çatışmasının tek sorumlusu ilan etmekle bir yandan bölge denklemine yerleşirken bir yandan da Karabağda Azerbaycan egemenliğinin tesis edilmesini durdurmak/geciktirmek/şartları belirlemek yönünde tutum sergilemişlerdir. Diğer taraftan Azerbaycanı Nahçıvana bağlayacak demir ve kara yolu oluşturulması çabasına ciddi bir tepki gösteren İranın da bu konuda birtakım tereddütlerinin olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim İranın Devrim Muhafızları Ordusu bölgeye yığınak yapmaktadır ve 17 Ekimde Azerbaycan sınırında geniş katılımlı bir askerî tatbikat başlatmıştır. Yine İran, Ermenistanda koridorun güzergâhında bulunan Kapana konsolosluk açmıştır. İran, Azerbaycan-Nahçıvan bağlantısının İran üzerinden sürdürülmesini, Ermenistanla olan sınırının korunmasını ve böylece Kafkasyada kendi lehine gördüğü dengeleri korumak, jeopolitik önemini sürdürmek istemektedir. Rusya, ABD, İran ve Fransanın birbirinden farklı gerekçeleri bulunmaktadır. Belki örtüşen gerekçe, böylesi bir koridorun Türk dünyasını birleştirici rol oynayacağı endişesidir. Ancak Türk dünyasının kapsamlı entegrasyonu için aslında Ermenistan üzerinden geçecek bir karayolu ya da demiryolu gerek şart değildir. Örtüşen diğer gerekçe de oyun dışı kalmamak ve Türkiyenin bölgede nüfuzunun artmasını engellemek olabilir.

Diasporanın Ermenistan/Karabağ/Kafkaslar Kurgusu

Karabağ üzerinden Ermenistan adına ve yerine siyaset yapan bir kesim daha bulunmaktadır: Ermeni diasporası. Ermeni diasporası ile ABD ve Fransa birlikte anıldığında sorunun tanımlanması güçleşmektedir. 17-19 Ağustos tarihlerinde ABD Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi başkanlığındaki ABD kongre heyetinin Erivanı ziyareti, kuşkusuz ki 8 Kasımda ABDde gerçekleştirilecek ara seçimlerle bağlantılıydı. Pelosinin buradaki konuşmasında heyetindeki temsilcilerin ABDde Ermeni davasını ilerletme konusundaki kararlılığından bahsetmesi, Azerbaycanı ve Türkiyeyi suçlaması, Ermeni lobi çevrelerinin desteğini kazanma amaçlı vurgulardı. Şüphesiz ABDnin dış politikası bakımından Kafkaslarda bir sorun olması ve ABDnin çözümün ve dolayısıyla bölgedeki düzenin bir parçası olması, ABDnin imkân ve kabiliyetlerini arttıracaktır. ABDnin beklenti, hedef ve amaçları bir tarafa bırakılıp Ermeni diasporasının Ermenistan ve ABD yönetimleri ile ilişkisine odaklanılırsa Ermeni diasporasının gücünü sorunlardan aldığı, Ermenistan yönetimine kıyasla sorunların sürmesinde daha fazla kazanım gördüğü anlaşılmaktadır. Nitekim 44 günlük savaş sonrasında da Ermenistan yönetimi diplomasi arayışına yöneldikçe diaspora, hem Ermenistan içerisinde halk ayaklanmalarını destekleyerek hem uluslararası destek arayışını hızlandırarak barış görüşmelerini yavaşlatmıştı. Bu açıdan ABD, ülkesindeki en etkin Ermeni lobi kuruluşu olan Amerika Ermeni Ulusal Komitesi (ANCA) başta olmak üzere diaspora örgütleri üzerinden ve bölgedeki kontrolünü arttırma amacıyla Ermenistanı Ermeni halkı yerine yönetmek isterken diaspora da ABD üzerinden

müdahalelerle Ermenistanı Ermeni halkı yerine yönetmek istemektedir.

ABDdeki Ermeni lobi grupları, Ermenistanın bağımsızlığını kazanmasından sonra Türkiyeyi hedef alan soykırım iddialarının yanında Kafkasya politikalarının belirlenmesi konusuna da eğilmeye başlamıştır. Levon Ter-Petrosyan döneminde Taşnaklar başta olmak üzere ABDdeki Ermeni diasporası, Ermenistanı diaspora ile işbirliği yapmamakla suçluyordu. 1998-2008 döneminde başbakanlık yapan Robert Koçaryan ve 2018e dek görevde kalan halefi Serj Sarkisyan ise diaspora ile uyum sağlamıştır. Diasporayla birlikte çalışmanın ödülü, diasporanın etkili olduğu devletlerin gücünü Türkiye ve Azerbaycan üzerinde kullanabilmektir. Nitekim, ANCANın girişimleriyle harekete geçen Ermeni lobisi, Azerbaycanın işgal nedeniyle Ermenistana ambargo uygulamaya başlamasının ardından Ekim 1992de Özgürlükleri Denetleme Yasasının (freedom Support Act) 907. Bölümünü Kongreden geçirmiş, böylece Azerbaycana 2001e dek ABDden yardım yapılmasını engellemiştir. 907. Bölümde yer alan ifade *Ermenistan ve Dağlık Karabağa her türlü saldırı ve ambargoyu durdurduğunu gösterecek adımlar atana kadar* şeklindedir.[1] Yani Azerbaycanın toprakları işgal edilmiştir ve Azerbaycanın işgali onaylaması beklenmektedir. Nitekim bu süreçte Ermenistan, işgalci taraf olmasına karşın ABD insani yardımlarından kişi başına en çok yararlanan ülke olmuştur.

Bu çerçevede Karabağın egemenliğinin Azerbaycana dönmesi, diasporanın Ermenistan kurgusuna vurulmuş büyük bir darbedir. Zira diaspora, Karabağın Ermenistan işgalinde olduğu statükoyu ilerletip Karabağın ikinci bir Ermeni devleti olarak tanınmasını sağlama çabasındaydı. Nitekim Fransada önce belediyeler düzeyinde Karabağla tanınmış bir devletmişçesine doğrudan ilişkiler kurma eğilimi gözlenmişti. Ermenistanın 44 günlük savaşı kaybetmesinden sonra da 9 Ekim 2020de Paris yakınlarındaki Alfortville şehir meclisi, 19 Ekim 2020de Vienne şehir meclisi, Karabağdaki söz yönetimi tanıma kararları almış, nihayetinde Fransa Senatosu, Paris hükümetini sözde Dağlık Karabağ Cumhuriyetini tanımaya çağıran tavsiye niteliğindeki kararı kabul etmişti.[2] Fransa Ulusal Meclisi de Ermenistan-Azerbaycan arasında barış görüşmelerinin başlamasına yakın benzer bir kararı üçe karşı 188 oyla parlamentodan geçirmişti. Burada da Fransanın Kafkasyadaki gelişmelerde aktif bir aktör olma ve Karabağın Azerbaycan egemenliğine dönüşünü durdurma çabası ile Fransadaki Ermeni diasporasının Karabağı ayrı bir devlet haline getirme çabası örtüşmüştür.

Ermeni diasporasının varlığını sürdürme ve etnik, kültürel, dini kimliğini koruma amacıyla geliştirdiği ya da başka toplumlardan modellediği aşırı haklılık ideolojisi[3] ve seçilmiş travma[4] kavramları artık sadece soykırım iddialarına değil, Karabağa da dayandırılmıştır. Kimliği korumak için bu sorunların devamı o kadar önemlidir ki öyle ya da böyle sorunun sona ermesi istenmemektedir. Gerektiğinde Ermenistan yönetimine ya da Ermeni halkının istencine rağmen dahi sorun sürdürülmek istenmektedir. Ancak bu durumda diasporayı örgütleyen grupların oluşan sinerjiden elde ettiği kazanımların etkisi de göz ardı edilmemelidir. Çünkü çıkar grupları, lobi faaliyetleriyle sıradan bir Ermeninin kimliğini koruma kaygısı üzerinden muazzam bir endüstri de yaratmışlardır. Devletleri harekete geçirme, Ermenistanı yaşadıkları devletlerin politikalarıyla uyumlu hale getirme, bu devletlerin gücünü düşman ilan ettikleri milletlere karşı kullanabilme yeteneklerini kaybetmek istememektedirler. Bu çerçevede Ermenistan-Azerbaycan arasındaki barış

görüşmelerinin iletilmesi önünde de önemli bir set oluşturmaktadırlar. Bu konuda sözde Batı Ermenistan devlet başkanı olduğunu iddia eden Armenak Abrahamyanın Haziran 2021de Ermenistan Cumhuriyetinde yapılacak parlamento seçimlerinde oy kullanan az sayıdaki Ermenilerin Batı Ermenistan ve Artsakh Ermenileri adına karar verme hakkı yoktur sözleri[5] durumu yeterince açık şekilde göstermektedir.

Diaspora Nüfusu ve Nüfuzu

ABD dış politikasında Türkiye ya da Azerbaycanın konumu önem kazanmışsa Amerikan Temsilciler Meclisi ve Kongresine yönelik Ermeni lobi faaliyetleri biraz yavaşlamış, tasarılar geri çekilmiştir. Ancak eyaletlerde ve ABD yerel siyasetinde Ermeniler her zaman aktif şekilde çalışmıştır. Ermeni nüfusunun yoğun olduğu yerlerde Ermeniler şehir ve eyalet meclislerinde etkili olmaktadır. 8 Kasım 2022de gerçekleştirilecek Los Angeles Belediye Başkanlığı seçimlerinin adayları olan Karen Bass ve Rick Carusoya ANCANın Batı Bölgesi kurulunun yönelttiği anket soruları, bahsedilen etki doğurma girişimlerinin bir parçasıdır. ANCA, adayların yazılı cevaplarını inceleyecek ve hangi adayın Ermeni-Amerikan toplumuna daha iyi hizmet edeceğini belirleyebilmek için adaylarla yüz yüze görüşmeler de gerçekleştirecektir.[6] Adaylara yönlendirilen 18 sorunun 10 tanesi açıkça Türkiyeyi ve Azerbaycanı hedef alan ve soykırım iddialarına verilecek destek ve soykırım iddialarına karşı tarih ve hukuk temelli karşı çıkışlarla (soykırımı inkâr kampanyası denilmektedir) nasıl mücadele edeceklerini sorgulamaktadır. Üç soru ise doğrudan Karabağ ile ilgilidir ve birinde Karabağ ile siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi için neler yapacakları, diğerinde Artsakh Cumhuriyetinin kendi kaderini tayin hakkını nasıl desteleyecekleri, bir başkasında ise Artsakh Cumhuriyetinin bağımsızlığını nasıl destekleyecekleri sorulmuştur. Soruların tamamı bu türden yönlendirici, destek olmama ihtimaline yer vermeyen, yuvarlak bir cevaba imkân tanımayan sorulardır. Nitekim iki aday da ANCANın desteğini alma yarışında birbirinden aşağı kalmayan ifadelerle soruları cevaplamış, her ikisi de hukuken ve fiilen ortada olmayan yasadışı bir yapıdan Artsakh Cumhuriyeti olarak bahsetmiş, adaylardan Karen Bas Azerbaycan'ı sorumlu tutma amacını da ekleyerek Ermenistan halkını ve Artsakh Cumhuriyeti'ni desteklemek için her aracı kullanacağını ifade etmiştir. 18 sorunun sadece bir tanesi bölgede yaşayan Ermenileri doğrudan ilgilendirmektedir ve daha fazla Ermeniye iş vermek, çeşitli kurul, komisyon ve komitelerde Ermeni varlığının seviyesini artırmakla ilgilidir. Diğer sorular soykırım iddialarıyla ilgilidir ve hatta sorulardan biri soykırım inkarcılarıyla veya Ermeni karşıtı propagandaya alenen karışmış olanlarla görüşmeyi reddedecek misiniz? şeklindedir. Her iki adayda ANCANın aradığı türden cevaplar vermiştir. Adaylar verdikleri cevaplarla sadece Belediye Başkanı olarak çalışacakları dönem için değil tüm siyasi kariyerleri boyunca geçerli olmak üzere Ermeni lobi gruplarının talepleriyle bağlanmış durumdadır. Önlerine gelecek Ermenistan/Ermeni yanlısı hiçbir tasarıyı reddedemeyecekler, Türkiye ve Azerbaycan lehine yorumlanabilecek gelişmelerin içerisinde yer alamayacaklardır. Adayların cevapları yayınlanmış ve bağlayıcılık kazandırılmıştır. Nitekim ANCA Başkanlık seçimlerinde, Temsilciler Meclisi ve Kongre seçimlerinde de adaylara mektup göndererek Ermeni iddiaları hakkında görüşlerini almakta ve yönlendirici sorularla kişileri iddiaları çerçevesinde bağlamaya çalışmaktadır.

Buldukları yerlerde sayıları az ya da çok olsun diasporanın lobi gruplarının en önemli başarısı budur. Nitekim Kaliforniya eyaleti, Ermeni nüfusun ABDde en yoğun olduğu bölgedir. Toplam nüfusu 39 milyon civarında olan eyalette Ermeni nüfusun 400-500 bin arasında olduğu iddia edilmektedir. Gerçi nüfus sayımlarına göre ABDde yaşayan tüm Ermenilerin nüfusu 358.488 kişi olarak belirtilmiştir.[7] Ermeni iddialarının yasalara, düzenlemelere geçtiği en önemli ABD eyaleti de Kaliforniyadır. Burada lobi grupları soykırım iddialarını ilköğretim dersleri müfredatına koyduracak kadar başarılı olmuştur. Los Angeles da bu eyalette yine Ermeni nüfusunun yoğun olduğu bir şehirdir. ABDnin tümünde yaşayan Türklerin sayısı ise Amerikan Nüfus ve İstatistik Bürosu verilerine göre 200 bini aşmamaktadır.[8] Kaliforniya eyaletinde bu sayı yaklaşık 15 bindir. Diaspora olarak daha örgütlü hareket edebilen ABDdeki Azerbaycan Türkü sayısı için de bir milyon ifade edilmektedir[9] ancak 2000 yılı sayımlarında ABD doğumlu Azerbaycan Türkü sayısı 14,205 olarak bildirilmiştir.[10] 2000 sayımında başka bir yerde doğan ve sonradan ABD vatandaşlığı kazananlar bu tespite dahil edilmemiştir. ABD İç Güvenlik Sekreterliği verilerine göre sonraki her bir yıl 800 ila 1000 kadar Azerbaycan kökenli Türk ABD vatandaşlığı almıştır. Bu da en fazla 20 bin Azerbaycan Türkünün 2000 yılı rakamlarına eklenmesini sağlayacaktır. Kaliforniyada yaşayan Azerbaycan Türkü sayısı ise 2,743tür. Sayıca az olmaları bir tarafa lobi faaliyetlerine de Ermeni gruplara göre çok daha geç bir zamanda 1990lar sonlarında başlamışlardır. Amerikan Ermenileri ise 1975te eyaletlerde girişimlerini başlatmıştı.[11] Kaldı ki 1920lerde de ABD yönetimi ile Ermeni gruplar arasında Türkiye konusunda görüşmeler ve fikir birliği bulunmaktaydı.

İki husus dikkat çekmektedir. Türkler lobicilik, çıkar grupları oluşturmada genel olarak geç kalmıştır. Bugün dahi organizasyon eksikliği olduğu açıktır. Nedenleri konunun uzmanlarınca tartışılabilir. Buldukları ülkeye entegre olma niyeti, kimlik temelli çalışmalara katılma eğilimlerini, anavatanlarından ayrılma gerekçeleri de diğer Türklerle birlikte hareket etme isteklerini azaltmış olabilir. Diğer taraftan çok yerde Azerbaycan, Türkiye, Irak, İran, Kıbrıs, Yunanistan Türklerini birlikte hareket etmeye yönlendirecek motivasyon bulunmamaktadır. İki husus, lobi faaliyetlerinin bir endüstriye çevrilemediğine, buradan elde edilecek kazanımların anlaşılacağına da işaret etmektedir.

Ermeni diasporasının çalışma şekli açısından ise dikkat çeken husus anavatan tarafından yönlendirilen ve desteklenen oluşumlara yönelmek yerine anavatanları üzerinde dahi tahakküm kuracak denli bağımsız yapılar oluşturmalarıdır. Öyle ki diasporayı yönlendiren gruplar, Ermenistanın içerisinde bulunduğu koşulları, Ermeni halkının arayışlarını önemsemeksizin belli bazı sorunların sürdürülmesi üzerinden edindikleri kazanımları korumakta kararlıdır. Bu nedenle de Kafkaslarda sürdürülebilir bir barışın sağlanması Ermeni Diasporası için önemsizdir. Diaspora, Karabağın sorun olma statüsüne geri dönmesi ve ardından planladıkları gibi belediye, şehir, eyalet meclisleri kararlarıyla buradaki gayri yasal yönetimin tanınmasını başarmak, süreci devletlere yaymaya çalışmak istemektedir. Hatta Ermenistanın ne askeri ne siyasi ne moral bakımından savaş gücü kalmasa dahi yeni bir çatışmayı ve bu çatışma üzerinden oluşturacakları savaş ekonomisi ve siyasetini tercih edeceklerdir. Zira görünen o ki diaspora için Ermenistan, bu ülke içinde yaşayan Ermenilerin kararlarına bırakılmayacak denli önemlidir. Diasporayı yönlendiren

çıkar grupları, sürekli canlı tutmak istedikleri travmaların da çözülmesini/çözümlemesini istememektedir, aksine nesiller boyu sürdürülecek siyasi kazan-kazan mekanizması olarak görmektedirler. Bu anlamda Ermenistanda gerçekte yaşananlar da önemini yitirmektedir ve hatta Ermeni lobi grupları yeni travma yaratımlarına yönelmekte beis görmemektedir. Sonuçta gerçekten de aşırı haklılık ideolojisi ile hareket etmektedirler.

[1] Sedat Laçiner, Ermeni Sorunu, Diaspora ve Türk Dış politikası, USAK Yay, Ankara 2008, s. 462

[2] Fransız Senatosu, sözde 'Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'ni tanıdı, Anadolu Ajansı, 25 Kasım 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransiz-senatosu-sozde-daglik-karabag-cumhuriyetini-tanidi/2056128>

[3] Kenneth Young, The Greek Passion: A Study in People and Politics, JM Dents & Sons, London, 1969

[4] Vamık Volkan, Kimlik Adına Öldürme: Kanlı Çatışmalar Üzerine Bir İnceleme, Everest Yay, İstanbul 2009, s. 200-210

[5] Fransa, Artsakh da dahil olmak üzere 1920de Ermenistanın bağımsızlığını zaten tanıdı, West Armenia Tv, <https://westernarmeniatv.com/tr/105877/fransa-artsakh-da-dahil-olmak-uzere-1920de-ermenistanin-bagimsizligini-zaten-tanidi>, 6 Ekim 2021

[6] LA Mayoral Election: ANCA-WR Publishes Candidates Responses to Questionnaire, Asbarez, 11 Ekim 2022, <https://asbarez.com/la-mayoral-election-anca-wr-publishes-candidates-responses-to-questionnaire%EF%BF%BC/?fbclid=IwAR2outbxJOEsGykYkCRoNOJAbBlxXkXZpaltz-g6kQbOzNBI-Ohs7qu8Koc>

[7] US Census Bureau, Census 2000, Ancestry 2000, <https://www.census.gov/history/pdf/ancestry.pdf> ; <https://data.census.gov/cedsci/table?q=United%20States&table=DP05&tid=ACSDP1Y2017.DP05&g=C> ; <https://data.census.gov/cedsci/table?q=California&t=Some%20Other%20Race&tid=DECENNIALPL20>

[8] Binlerce Türk kayıp, OdaTv, 3 Haziran 2014, <https://www.odatv4.com/guncel/abddeki-turk-sayisi-tartisma-yaratti-0306141200-59655>

[9] Azerbaycan diasporasının yerleşim coğrafyası, Azerbaijans, https://www.azerbaijans.com/content_1713_tr.html#:~:text=Azeriler%20Amerika%20k%C4%B1tas%C

; Number of Azerbaijanis Living Outside Azerbaijan, Azerbaijan,
<https://azerbaijan.az/en/related-information/207>

[10] <https://www.census.gov/population/cen2000/stp-159/STP-159-Azerbaijan.pdf>

[11] Philip Perlmutter, The Dynamics of American Ethnic, Religious, and Racial Group Life: An Interdisciplinary Overview, Greenwood Pub., Connecticut 1996, p.67-90

Yazar Hakkında :

-

Atıfta bulunmak için: YAŞIN, Gözde KILIÇ. 2026. "AZERBAYCAN-ERMENİSTAN BARIŞ GÖRÜŞMELERİNİN AKTÖRLERİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2022 / 24. Ekim 27. Erişim Mayıs 09, 2026. <https://avim.org.tr/tr/Analiz/AZERBAYCAN-ERMENISTAN-BARIS-GORUSMELERININ-AKTORLERI>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

@avimorgtr

<https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır